

КНИЖКА
КНИЖКА

Дора Клушинська.

КНИЖКА
КНИЖКА

**Чому жінки жадають
політичних прав.**

Ціна 15¢

НАКЛАДМ ВИДАВНИЦТВА

— наукових книжок —

„ГОЛОС ПРАВДИ”

207 E. 10th St.

New York, N. Y.

1918

Чому жінки жадають політичних прав.

Написала
Дора Клушинська.

UKR. WORKERS HOME
2373 GRAYLING AVE

Published by "HOLOS PRAWDY"
207 East 10th Street, New York, N. Y.

ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ

Написала

Дора Клушинська

Чим займають ся політики.

“Політика є справа мушин, женщин політичні справи не повинні обходити”. Таке чуємо на кождім кроці, так думають не тільки мушини і велика більшість женщин кляс посідаючих, але та думка переважає также в робітничих кругах.

Що є політика і чим займають ся політики? Чому політичні справи мають менше обходити женщин як мушин?

В політиці ходить о те, хто має рядити державою, ухвалювати в парляменті устами, розписувати податки, покликувати рекрута. Хто має в соймах і громадах мати надзир над школами, шпиталями, приютами і т. д. Чи такі справи перворядного значення не обходять женщину, чи вони не відбивають ся на їх життю?

Нема ані одної політичної справи, щоби не була тісно звязана з життям жінок; від політичної переваги одної партії залежить, чи вістрє злих або недостаючих уств менше або більше болючо ранить працюючі класи в загалі, а особливо жінок.

Як в парламенті радять над податками, то ті справи відбивають ся на життю так жінок як мушчин. Як на порядку деннім парламентарних нарад стоїть військове предложєне то не тільки мужеська молодіж інтересована, як довго будуть її держати в касарнях і кільки тої молодіжи покличе уряд під оруже, але і матери які нераз з надлюдським трудом і пожертвованєм виховали синів сподіваючи ся з них підпори на старість. Чи заосмотрєне жінок і дітий резервістів, яких покликає ся на вправи, вдів і сиріт по поляглих на війні жовнірах, не обходять жінок?

Як по довгій борбі уряд предкладає парламентови начерк устави о забезпечєню на старість від випадків, або проєкт суспільного забезпечєня, чи се не обходить жінок чи і о скільки проєкт їх узгляднить?

Чому жіночки домагають ся політичних прав?

Бачимо, що всі галузи політичного життя мають велике значєне для жінок і тому дуже важно для цілої робітничої класи щоби жіночки цікавили ся політикою і старали ся її розуміти.

Капіталістичний спосіб витворюваня вже не вдоволяє ся працею мушчин, але бачимо в останнім двайцятьліттю, що всюди беруть до праці жінок. В Австрії заробіткам віддає ся около 6 міліонів жінок, або майже половина женського населєня. Те число буде ще зростати, бо з населєня мужеського тільки 2 % не працює

заводово, коли доперва половина женщин стоїть при варстатах праці. Всі ті женщины удержують працею себе і часто цілу родину. Яке тяжке життя працюючої женщины, не будемо описувати, але доказаною є річю, що навіть найпильнішій і найощаднішій робітниці, не вдасться нічого з заробітку відложити на “чорну годину”, і що на случай недуги, безробіття, або породу она наражена на найбільшу нужду і поневірку. Не говорити о сталій не здібности до праці на случай нещасливого випадку або на старість.

Навіть якби всі дорослі женщины могли вийти замож і звалити всі турботи о удержанні родини на плечі мужів, нічо би їх не увільняло від обовязку борби о політичні права. Після статистики з року 1900, було в цілій Австрії на 100 женщин, в віці від 15-45 літ, заледви 48 заможних. Більше як половина женщин не має зовсім можности вийти замож; ціле життя вони засуджені на власну працю і самі мусять перебути твердою дорогою життя. Працею своєю пригинають ся до творення багатства але для себе заледве здобувають нужденне удержанне; всюди ними гордять і зневажають.

З женщинами ніхто не числить ся, не оцінює ся їх праці належно, бо вони відсунені від законодавства не мають впливу на народну політику. Гріхи поповнювані на женськім пролетаріяті, є наслідком безборонности женщин. Коли в рішаючих хвилях важить ся судьба суспільних певних реформ, женщины не можуть заявити про свої переконання або вплинути на праводавців - бо не мають права голосовання. Їх бажання не входять в рахубу і бачимо, що при всіх суспільних реформах, обходячих женщины або їх зовсім поминули, або впровадили не вдоволяючі реформи.

Материнство як підстава рівних прав.

Женщина сповняє важну роль відродження людскости. Натура вложила на жінчину той обов'язок, що в часі тяжи і породу жінчина потребує особливої опіки і шановання здоров'я, як нове покоління має бути здорове і здібне до життя.

Тимчасом бачимо, що тільки дуже мала кількість жінчин має можливість під час тяжи і породу щадити своє здоров'я і велика більшість жінчин мусить під час цілого того періоду тяжко працювати, бо зарібок мужів не вистає на удержане родини; охоронне законодавство зовсім не вистарчає.

Жінчини мусять домагатися зміни обов'язуючих устав. В першій мірі важно, щоби жінчинам працюючим в промислі, на рілі, чи в господарстві домовім були признані слідуєчі права: 1) 2-4 тижднєве увільненє від праці і повна платня перед породом і через 8 тижднів по породі, як дитина жиє і мати її кормить. 2) Безплатна лікарська і акушерська поміч через цілий час хвороби. 3) Признанє жінчинам по породі подвійної платні, щоби вони могли ліпше відживлятися. О скільки каси хорих не в силі покрити побільшених коштів, уряд мусить допомогти податковими грішми. (Таку за допомогу дістають жінчини в Італії і в Копенгазі, столиці Данії).

Праця в тяжи до самого породу, або зараз по породі має для жінки фатальні наслідки. Жінка родить слабі часто до життя не здібні діти і сама впадає в недугу, що може тривати через ціле жите.

Ніхто не узглядняє жінчин в зарібковій праці - яко "слабу половину роду людського", і же-

нщини часто сповняють працю, котру мущини попередно робили. Буває, що робітниця мусить двигати тягарі, працювати в вогких робітнях, де ноги і убрания перемочені. Жінки, що перед або зараз по породі працюють в таких умовах западають на здоровлю і то потім відбивається на дитині. Хора мати не може ані породити ані викормити здорової дитини.

Отже хочби тільки за для материнства жінка мусить бороти ся за політичні права щоби здобути відповідну опіку для себе і для дитини.

Дотеперішне вороже для женщин уставодавство навіть забороняє женщинам належати до політичних стоваришень і викидає женщины в загалі по за суспільне жите. Женщины поминають той заказ, творячи вільні безстатутові політичні організації, до яких належать тисячі женщин, але той спосіб організації не відповідний і може тривати тільки тимчасом.

Родинне життя і політика.

Женщины звичайно не здають собі справи що політика відбиває ся на родиннім житю. Кожда женщина є в родині малим міністром фінансів. Заробок цілої родини і її власний переходить через її руки. Она старає ся о те, щоби в родиннім бюджеті удержати рівновагу, всіх накормити і приодіти. Для того для кожної родини має велике значіне, яка є податкова політика, яка ціна ріжних товарів. Парлямент ухваляє податки і цю і з відти бере доходи, потрібні на удержане держави. З тої “політичної кузьні”, о скільки она опанована ворогами робочого народа, спадають на робітничу клясу тяжкі удари через так звані посередних податків. Звісною річ, що посідаюча кляса оплачує

тільки малу часть податків, а переважно держава дістає свої доходи з посередних податків, наложених на найконечніші средства життя.

Для працюючої класи в загалі і для женщин особливо, не байдужно, як високо оподатковане збіже, муки, цукир, нафта, мило і горівка. Як на ті артикули, котрі вже високо оподатковані ухвалять в парляменті наложити новий податок, то не відобеть ся на кишени багатого фабриканта, або земного властителя, але бідна робітнича родина відчує новий податок дуже болючо. По наложеню нового податку, ціна артикулів підносить ся, але робітнича платня не підносить ся в тім самім відношеню тому жінка яка заряджує домом і доходами, мусить зараз відчути вороже становиско більшости в парляменті. Робітнича родина видає майже три четвертих зарібку на споживчі артикули, отже подороженє тих артикулів через податки є ударом виміренім тільки в робітничу класу, бо люди багаті заледви малу частину своїх доходів віддають на життя.

Цлова політика робить немислимим спроваджуване танших артикулів, муки, мяса, цукру з заграниці. Всі ті артикули підлягають на граници великій оплаті так, що не оплачує ся їх спроваджувати, а спроваджені не можуть вплинути на обниженє місцевих цін.

Не тільки держава практикує на мешканцях таку шкідливу податкову політику. Краї і громади на свою руку обложили найнезбутнійші до життя артикули споживчими податками. Через три огні податкові мусить перейти кождий кусок хліба, мяса і т. д. заки він дістане ся до робітничих уст.

Не тільки посередні податки долягають робітничій класі і змушують женщину-господиню

що мусить собі голову сушити, що і як, серед великої дорожні, купити, щоби родину накормити!

Але і ті податки, котрі багаті панове гордо заносять самі до податкового уряду, тільки в маленькій частині походять з їх власної кишені. Як в парламенті підвисшать чиншовий податок, то ані оден властитель камениці не почуває ся до обов'язку заплатити його з власної кишені, але зараз підносить чинш своїм льокаторам і звичайно робить на тім податку єще добрий інтерес, бо каже собі більше платити ніж виносить підвисшений податок. Як доходний або промисловий податок висший, то фабрикант стараєть ся зменшити платню робітникам і продовжити робочий день, а рівночасно підносить ціну вироблених матеріялів. Висший податок заплатили купуючі, або кляса робітничая, котра становить більшість людности.

Знова на жінках найбільше відбиваєть ся піднесенє ціни товарів, знова жінки гнуть ся під новими тягарами, знов жінка бідькає над нуждою дітей і мужа, сама тратить здоровлє, бо щадити на їдженю она все зачинає від себе, бо нехоче і не може тяжко працюючому мужови і благаючим о хлїб дітям відняти їй так нужденної поживи.

Як жінки зрозуміють силу і значінє політичних прав, вони не спічнуть доки не осягнуть рішачючого впливу, щоби тій несправедливій господарці положити кінець. Голодуючі женщины в власнім інтересі будуть штурмувати за скорузлі упередженя і виступлять до борби, бо як суспільність жадає від женщины сповнення обов'язків, мусить признати їй рівні права!

Суспільний лад і політика.

Обов'язком уряду, дбального о добро мешканців, булоби старати ся, щоби кождий чоловік мав можливість праці і на случай хороби певність, що не буде мусіти на улици, або зле уладженім мешканю, перебувати слабости. Богатим людям не дуже на тім залежить як уладжені шпиталі, клініки і т. и. і кілько їх є. Але чим біднійший чоловік, тим більше його обходять ті всі інституції. Важна річ хто ними заводить, як відживляють хорих, яку їм дають лікарську опіку і т. д. Для працюючої класи і особливо для женщин, зайятих поза домом, не байдуже чи є охоронки, доми сиріт, діточі приюти, як виглядають приюти для старців, для невилічимих і чи їх є достаточне число?

Працюючі люди частійше наражають ся на слабість як богаті; особливо бідні женщины довго і часто хворують, бо звичайно не мають нагоди відповідно лічити ся. Для того для женщин важно, щоби держава, край і громада обертали для загального добра як найбільше податкових грошей. Як би женщины мали політичні права, не булоби можливо, щоби (особливо в краях промислових Австрії, де женщины працюють в фабриках і не мають нагоди плеканя дітей) до п'ятнадцятого року умирала кожда друга дитина. Пересічна смертельність дітей в Австрії виносить після статистики з року 1908 на 1000 в першім році життя 215, в Німеччині на 1000 дітей 185, в Італії 166, в Франції 143, в Англії 118, в Швеції де женщины мають політичні права, умирає на кождих 1000 дітей тільки 81. Тільки царська Росія перевисшала Австрію що до смертльности дітей.

Діти працюючої кляси вмирають з причини недостаточної опіки і злої поживи.

Для того в кожній громаді повинні бути приюти, де би малі діти в першій році життя мали запевнену опіку і здорову поживу, коли матери йдуть на зарібки.

Переважає частина жінок змушена родити діти в дуже злих гігієнічних умовах. В одній кімнаті живуть мушчини, діти і положниця, часом тільки одне ліжко до ужитку цілої родини. Чи ж для жінок, байдуже, чи є і як улажені клініки і доми для положниць? Чи під час тих кількох днів, коли дає життя дитині, не повинна жінка мати запевненої вигоди і спокою?

Але тільки маючи права і політичні впливи можна старати ся о улажене тих інституцій з податкових грошей.

Який прикрий образ старця або старушки, що простягають руку по милостиню. За ціле життя тяжкої праці, на старість жебрача торба! Більше жінок, як мушчин терпить нужду на старість. Велике значінє має улажене приютів для старців, не як діло милосердя, але як обов'язок суспільний.

Робітничка кляса дуже заінтересована в народних школах, бо народна школа одинокє жерело з котрого переважна частина дітей робітничої кляси дістає всьо своє знанє. Також важно який напрям виховання в народній школі. Школа мусить бути вільна від клерикальних впливів, бо вони ворожі працюючій клясі.

Для жінок важно здобути вплив на шкільництво, бо громади, краї і центральні правительства мало дбають про вихованє шкільних дівчат. Майже зовсім нема фахових шкіл для дівчат, а ті, що є, дуже зле улажені. Суспільність

поносить неоцінену шкоду, надаючи жінщинам можливість розвинення вроджених здібностей. Дівчата не мають нагоди вивчити ся, як обходить ся і плакаєть ся діти, хотяй звісно тільки они будуть сповняти той обовязок. В Австрії в році 1905 діставало 119 тисяч 976 хлопців середне освітє, а тільки 986 дівчат і то виключно в дорогих приватних заведенях.

Для дітей в передшкільнім віці повинні бути уладжені охоронки під сьвітським доглядом, щоби була запевнена опіка і охорона перед зіпсутєм фізичним і моральним. Бідні і винищені працею жінщини не можуть добре виховувати дітей. Тому в самім Відні начислено 10 тисяч занедбаних дітей, в Австрії Долішній 14 тисяч 500, а у Львові пята часть всіх дітей зовсім занедбана. З тих дітей виходять молодечі переступники, жебраки, проститутки і злочинці.

Приватна добродійність не вистарчає. Так дорослі як і діти робітничої класи потребують сумлінної опіки зі сторони цілої суспільности. Для того тільки через осягненє прав виборчих і політичній впливу можна змінити сучасний несправедливий лад. Тому, що жінки найгірше терплять під ярмом безправства вони повинні стати до боротьби, щоби осягнути відповідні політичні впливи належні їм за їх працю.

Жіноча праця.

Як вище сказано, майже 6 мільонів жінщин в Австрії віддаєть ся зарібковій праці. З огляду на те не повинен ніхто мати відваги твердити, що місце жінщин тільки в дома, при огнищі родиннім. Нужда змушує їх кидати рідний дім і дітей і шукати заробкової праці. Не можна со-

бі представити нинішньої продукції без праці жінок. Чим краї є більше промислові, тим більша участь жінок. Жінки творять великі багатства, доходять річно до соток мільйонів. В році 1869 в Австрії віддавалося заробіткам 43.9 процент, а в році 1890 вже 44.5 процент.

В декотрих галузях промислу жінки становлять переважну більшість, так приміром в фабриках тютюну працює 88 процент. Австрійський уряд сховав в році 1905 до кишені понад 226 мільйонів корон за тютюневі фабрикати, випродуковані переважно жінками. В ткацькій промислі працює більша половина жінок, навіть праця дітей не рідкість. В фабриках паперу і в коронкарстві працюють майже виключно жінки. В домашній праці жінки займають пануюче становище що до числа, бо великий процент жінок працює дома, щоб не оставити дітей без опіки.

Хто стає в обороні тих мільйонів працюючих жінок? Хто хоронить їх перед визиском і голодовою смертю? В першій мірі соціалістичні заводські організації опікують ся працею жінок на рівні з працею чоловіків. Процент жінок, що належать до фахових союзів невеличкий, але жінки в власнім інтересі повинні належати до фахових союзів. Визиск жіночої праці доходить до крайности і голодова праця увійшла в приповідку. За той сам час праці і за ту саму платню, жінка дістає половину тої плати, що чоловік. Особливо в домашній праці мала плата. Жінки роблячі нитяні гузики, працюють по 11 годин денно. при помочи одного, або двох членів родини і не всім заробити більше як 32 гелери денно. Таке читаємо в справозданню промислового інспектора з Чехії, з року 1900. Не ліпше діється в інших кра-

ях австрійських; безграничний визиск товаришить праці женщин на кождім кроці.

Соціал-демократія домагається, щоби парламент ухвалив мінімальну плату для женщин і мушин і щоби запевнив робітникам у підприємців, котрі виконують публичні роботи, добрі зарібки і короткий робочий день.

Грозьба браку праці, яка висить над головою кождої робітниці і робітника, дає можливість підприємцям назначати таку нужденну плату. Для того мусимо домагати ся асекурації безробітних, яка є вже в Англії, щоби забезпечити робітників і робіниць перед голодовою смертю і охоронити перед визиском. Власне армія безробітних, то найліпший жар для підприємців і на тих виголоджених числять завсігди, що вони ще за тані гроші продадуть свою робочу силу. Як кожда працююча робітниця і робітник будуть могли числити на певну державну загомогу, не продадуть ся підприємцеві за ніщо і не відберуть хліба своїм братам і сестрам котрі ведуть боротьбу за людське жите.

Для робітників важно, в яких услівях вони мусять працювати і як довго триває робочий день. Фабричні закони мають велике значіне для жінок, що працюють при фабрикації тютюну, фосфору, олова і т. д. Др. Стефан Бавер виказує в своїм справозданю о промислі шкідливім для здоровля, що у робіниць, занятих при фабрикації олова, на 100 случаїв тяжи, заходить 52.5 недородків. Так само робітниці в фабриках тютюну скидають дуже число і родять передвчасно, або мають не живі діти.

Жінки мусять домагати ся іменованя відповідного числа промислових інспекторок, котріби бодай два рази в році приходили до про-

мислового заведення для докладної ревізії без попереднього повідомлення працьодавців.

Робітниці терплять через недостаток охоронного законодавства; смертельність у працюючих жінок тимбільше, що великий процент робітниць не підлягає примусовому обезпеченню в касах хорих.

Виключені від обезпечень є рільні робітники домова і лісна служба. Особливо сухоти (туберкульоза) пожерають великі жертви. На 1000 померших сухітників-робітників, що працювали в сілськім господарстві припадало в році 1896-ім 1219 жінок, а в році 1900 1365 жінок. З огляду на злі мешкальні услів'я і через поживу та категорія робітників паде жертвою хвороби пролетаріату -- сухіт. Жінки слабші і менше відпорні і тому в них більша смертельність.

Довгий робочий день шкідливий для кожного працюючого. Але як робітник, по тяжкій заводській праці верне змучений до дому, має нагоду положити ся і хотяй кілька годин може відпочити. Жінчина-робітниця, по цілоденній зарібковій праці, мусить займати ся домом, зварити їсти, помити діти, чистити мешканє, випрати і сповнити много інших дрібних занять, як верне до дому, так, що її праця не кінчить ся у фабриці, але пізнійше. Тільки уставовий осьмигодинний робочий день -- як того жадають соціал-демократи уможливить жінчині сповняти господарські занятя без великої шкоди для здоров'я. Особливо вільні, але платні пополудня в суботу, мали би для жінок-робітниць велике значіне.

Також молодечі робітники, сини і дочки пролетаріату заінтересовані в боротьбі за коротший робочий день і ще більше в боротьбі за

обеспечене від випадків, на случай нездібности до праці і на старість. Праця женщин дуже низько платить ся, тому й пенсія на старість яку по довгій боротьбі вони часом дістають на случай тривалої нездібности до праці, мінімальна. По цілм житю тяжкої праці, що чекає робітницю або робітника, як нема запевненої старечої пенсії? Голодова смерть, ласкавий хліб у дітий, часто таких самих нуждарів, або жебрача торба.

Чи то не обходить жінок які будуть услівя їх праці, яка буде їх старість? Чи можна припустити, що кляса посідаюча добровільно уступлять зі свого стану посідання? Тільки осягнене впливу на політику, через покликане до боротьби мущин враз з жінками, може потрясти тою будівлею кривди, в котрій рядить сліпа жадоба зисків, хочби по трупах тисячів людей.

Жінка і законодавство

На нинішне упосліджене жите женщины зложили ся цілі віки. В старинних часах женщина була як невільниця і була зовсім піддана мужеві, котрий мав право самовільно розпоряджати жінкою, дітьми і майном.

В середних віках женщины були вільнійші і менше покривджені цивільним правом. Аж XVII століте відбирає женщине ту зглядну свободу і віддає її під власть мущини, всюди там де обовязувало німецьке право.

Велика Француська революція принесла женщинам певні здобутки. Нове право позволяло донькам і синам маєток діставати в спадку в рівних частях. Доросла женщина вже не від-

дана під власть мужа, батька або мужеських кривних. Але засада права, чи то римського, чи германського, далека від поставлення женщин на рівні з мущинами, бо тільки мущина признаний чоловік і властитель. Як право виходить з такого заложення, то нічо дивного, що є таке переконанє, що женщина все недозріла і все потребує опіки, що вона повинна бути послушна і в кожній справі мусить мати його згоду і позволенє.

Батькови прислугує право рішати про вихованє дітий навіть проти волі матери.

Австрійське цивільне право, котре походить з 1811 року, або з перед 160 літ, в параграфі 591 каже: Монахи, молодіж низше 18 літ, женщины, ідійоти, сліпі, глухі, німі і ті хто не розуміє мови спадкодавці не можуть бути свідками при списаню останної волі (тестаменту). Отже ідійоти, сліпі, глухі і женщины, хочби з титулами докторів, стоять під зглядом права на рівні.

Женщина не може бути опінкою малолітних. Маєтком жінки завідує муж, жінка не має права заключати контракт і вести діла без позволеня мужа. Навіть власними дітьми не може жінка по смерти мужа самостійно опікувати ся бо з уряду призначають її співопікуна. Муж має право заказати жінці шукати зарібку поза домом і може присилувати її покинути службу і мешкати з ним.

Розвід для католиків майже не можливий але по розводовім процесі позволяєть ся на сепарацію, або розділ від ложа і стола. Побіч засадних причин, які допускають розвід, як умова хоруба одного з супругів, полове збоченє, непобориме обридженє, замах на житє, є

ще цілий ряд правно менше важних причин, які вистарчають для розв'язання подружжя. В таких случаях залежить виключно від судії, чи він переконається, що жінка покривджена і жадане розводу узасаднене. Тому, що судіями є виключно мушчини і жєнщини не мають ніякого впливу на законодавство, дуже часто стрічає їх кривда, бо судія не може представити собі і зрозуміти долю жінки. По переведеню розводу суд може признати жєнщині певні аліменти від мужа. В Німєччині тільки тоді жєнщина має право до заповомоги, коли вона не дала поводу до розводу. В протівнім случаю найбогатший муж не має правного обовязку спомогати розведену жєнщину хоч би вона жила в найгіршій нужді. Як жінканє принесла мужови приданого, і по розводі заробляє шитєм на житє, то навіть богатий муж платить їй аліменти не після свого маєтку, але після суспільно низшого становис-ка розведеної жінки.

Не тільки в Австрії, але у всіх краях Європи правне становиско жєнщини є подібне. В Англії до року 1882 жінка була зовсім під властїю мужа; він навіть відповідав перед судом за її злочини. В заміну за те вільно йому було жінку бити і продавати. Але Англічанки через сильну агітацію так вплинули на загальну юнію і на парламент, що нова устава зрівнала їх зовсім з мушчинами. Так само в Америці жінки, що до буки права зовсім з жєнщинами рівноуправнені.

Право виразно стає по стороні економічно сильнішого мушчини. Тому, що в протягу 100 літ становиско жєнщини нагло змінило ся, фізична і умова праця жєнщин причиняє ся до суспільного розвою, жєнщина жадає рівного трактованя цивільним правом. В поті чола зароблений гріш мусить бути їй виключною власн-

стію. Як вона на рівні з мущиною причиняє ся своєю працею до удержання дітей, мусить мати право рішення судьбі тих дітей.

Народ котрий стремить до демократичних порядків не може цілу половину людськості кривдити, тому побідний соціялізм дасть жінчині таке правне становиско, яке їй належить ся.

Право і неслюбні матери.

Доля робітниці не завидна; визиск і знущання жде через ціле жите, але ще сумнійше представляєть ся судьба неслюбних материй, молодих не досвідчених дівчат, котрі стануть матерями.

Нинішня капіталістична суспільність, основана на приватній власности, зовсім не дбає про неслюбні матері і їх дітей. Право не позволяє ані матері ані неслюбній дитині дістати спадок по батькови. Так матір як і дитина мають тільки право пошукування вітцівства ізмусити батька, щоби він причинив ся до виховання дитини, але тільки до 16-го року житя, без огляду на те чи наука вихованця скінчила ся чи ні. Неслюбна матір має право на одноразове відшкодованє. Неслюбна дитина не має права носити назвиска батька, але носить назвиско матері тільки по ній і по її кривних має право до спадку.

Сума, яку батько неслюбної дитини має платити на удержанє дитини, не відповідна зовсім становискови батька, але йде після того, до якої суспільної класи належить мати. Навіть дуже багатий батько не має обовязку дати неслюбній дитині, більше як кільканайцять корон на місяць, коли мати є робітниця або служниця.

Право боронить багатого батька перед “визиском” зі сторони власної, але не слюбної дитини. На плечі слабої жінки спадає не справедливе право, передає їй майже всю журбу о виховане дитини і звільняє батька від всякої відвічальности.

Число неслюбних дітей в Австрії є більше в краях замешкалих німецьким народом і менше в словянських краях.

Статистика з року 1899 виказує на сто уродин стільки процент неслюбних дітей:

В Долішній Австрії	24.1
В Горішній Австрії	18.8
В Сальногороді	25.0
В Стирії	23.4
В Каринтії	41.4
В Країні	6.8
В Галичині	12.1
В Побережю	6.7
В Чехії	13.4
В Моравії	10.0
В Сілезії	10.0
В Дальматії	4.0

родять неживі діти ніж замужні жінки. І смертельність неслюбних дітей далеко більша, як дітей слюбних подруж. Положене не замужної жєнщини перед породом дитини розпучливе. В останних місяцях тяжи вона не може знайти занятя і мусить видавати весь зашаджений гріш і продавати ліпшу одежину, тому добро не замужних матерей які переважно походять з робітничої кляси, вимагає щоби уряд закладав материнські каси які би запевнили кождїй жєнщині перед породом дитини мінімальну запомогу. Подібні каси істнують вже в Італії. Кого здібаємо в судах з пятном убійства дитини на чо-

лі? Переважно молодих, недосвідчених служниць, котрі часто на стрихах, в пивницях і навіть на улиці дають життя дитині. Опущені, погорджені, висміяні і голодні, ті молоді матери не знають що почати, чують, що дитина є їм кулею при нозі і в хвилі сумніву і розпуки вбивають її.

Якби жінки не були відсунені від законодавства, якби вони мали участь в правліню, не було би такої кривди. Кожда жінщина, що надієся материнства, повинна зі сторони суспільности мати опіку. Але мало освідомлені жінки з терпеливостю зносять свою кривду. Коли батьки їх дітий потапають в богацтві, вони з нужди вбивають діти.

е Женкина в громаді, соймі і парляменті.

Противники політичних прав для женщин боять ся, що як жінок втягнути в борби політичної оборони, то вони стратять свою принаду, свою жіночість. Жіночість, байдуже, очікуване з заложеними руками на те, що судьба принесе, се найбільше зло у женщин. Всякий чоловік мусить ввійти в жите заосмотрений в певний засіб свідомости і знаня, відповідаючого щоденному житю. Того власне бракує жінщинам. Вони не здають собі справи, що діє ся в громаді, краю і державі. Тимчасом вже громада, як найблизша адміністраційна одиниця, має вплив на уложене шкільних порядків, мешкальних і торговельних. Громада опікуєть ся бідними і сиротами.

Громада то велике господарство, яке добре і розумно проваджене, може всім членам віддати велику прислугу.

Довголітний досвід жінки в господарстві, її організаційний зміст, зручність в оцінці подробиць, без яких господарка не може бути докладною, все це доводить, що жінка повинна спільно з чоловіком брати участь в громадській управі.

Громада має важні обов'язки проти робітчої класи. Всякі громадські підприємства повинні бути обчислені не на зиск, але для добра мешканців. Будувати такі а здорові мешкання, закладати пекарні, різні, склепи, удержувати шпиталі, школи, охоронки, приюти, се обов'язки громади.

Чи жінки се не обходить, хто як заведе громадою?

Неодна, кривда старцям і сиротам, не мала би місця якби жінки засідали в громадських урядах і діти не сиділи би через цілий день в школі на сухім куснику хліба, або і в голоді. Жінки як матері, щиро стараються, щоби громада з податкових грошей давала дітям цілоденне удержане, книжки і убрания.

Цілі громади жінки покидають рано свої діти і йдуть працювати в фабриках і обов'язком громади постарати ся, щоби дітям, котрих матері працюють, не діяла ся кривда.

Але заряди в громаді не можуть жінкам щоби боронити свого добра.

вистарчити бо громади залежні від сойму, який ладить цілим краєм. Громадські ухвали мусять часто одержати затверджене сойму, або виділу краевого, тому в соймі мусять бути жінки,

Хоч сойми мають автономію, то значить, що їх ухвала рішає про судьбу краю, але вони теж залежні від загальної державної політики, котра опирається на парламенті.

Для того і в парляменті мусять мати жєнщини своїх репрезєнтаток, щоби і там могли забрати голос.

Зогляду на свою зарібкову працю жєнщини не можуть довше бути горожанами низшого стєпеня. Мовчати і терпіти, працювати в нужді і пониженю, жєнщини довше не можуть. Вони мусять здобути публичну трибуну, щоби піднести голос протєсту проти кривди, яка їм дієть ся. Тому не заглухне клич о виборче право до громади, сойму і парляменту. Жєнщини вже дозрілі до випєвнєня прав, як тільки сповняють обовязок матерний і праці для суспільности.

Політичні права для жєнщин в ріжних краях.

Насьмішкою і кпинами привитав цілий цивілізований сьвіт жаданє жєнщин о політичні права. Таке жаданє уважано прямо за божевільє за річ не можливу. Але не минуло більше як 50 літ від хвилі, коли в поодиноких краях жєнщини виступили до борби і вже неможливі і смішні жаданя жєнщин змінили ся в натуральну річ. Борба о виборчі права для жєнщин зєднує щораз більше приклонників між мущинами і жєнщинами.

Вільна від пересудів старого сьвіта, рєпубликанська Америка признала жєнщинам повнє рівнє цивільнє право з мущинами. Жєнщини засідають в громадських урядах, в шкільних радах і повнє політичнє рівноуправнєнє мають в п'ятьох Дєржавах. В Австралії жєнщини мають політичні права. Можуть вибирати і бути вибрані до ріжних уставодавчих тіл. В Фінляндії жєнщини мають право виборче до сойму від року 1907 -- 13 жєнщин послів засідає в соймі

і праця їх під кожним зглядом корисна. Вони заступають справи перворядного значіння для женщин, як: материнські каси для слюбних і не-слюбних материй, прогібіція і т. д. Фінляндський сойм прийняв также уставу про загальне виборче право до громади для мущин і женщин.

В Данії женщины мають виборче право до громад і діяльність їх на тім поли видала добрі результати. Сам уряд пропонував надати женщинам виборчі права до дунського парляменту. Данські женщины засідають у всіх шкільних за-рядах.

В Швеції женщины минушого року одержали виборчі права.

В Норвегії женщины в 1909 році першу участь брали в виборах.

Але там де правлячі партії не хотять зрозуміти духа часу і відмовляють женщинам належних прав, там виступають партії соціалістичні, а по части і радикальні і вічами і демонстраціями попирають справу виборчих прав для женщин. В Прусах підчас великих виборчих демонстрацій йшла боротьба за признане рівних прав для мущин і женщин.

В Франції поверх 200 послів підписало петицію Бісона, яка жадала активного і асивного права виборчого для женщин. Справоздане посла Бісона є поучаючим і поважним твором. Він виводить новочасні жаданя женщин ще з Великої Революції. Француські жінки мають ще Шкільної Ради, в році 1880 одержали виборче право до торговельних палат і в році 1900-1903 до Торговельних Судів. Тепер женщины дістають права в провінціональних урядах і мають одержати виборче право до парляменту. В Італії парляментарна комісія заявила ся за приз-

нанем жінщинам. виборчих прав до громади Але то не буде загальне і рівне виборче право тільки таке як в італійських мушчин, котрі тільки тоді голосують як мають скінчену народну школу і платять певний податок. В той спосіб виключені будуть соціялістичні рільні робітниці, які в Італії становлять великий процент женського пролетаріату.

В Голандії жінщини давно почали борбу за політичні права і разом з товаришами збирають підписи на петиції, які масова депутація має вручити парламентарію.

В Швайцарії товариші ухвалили поставити на деннім порядку недавнього конгресу, виборче право для жінщин.

Загально відома річ як консеквентно боряться Англічанки за свої права. Їх великі організації, що числять 200 тисяч члениць, уладжують демонстрації, які дивують цілий сьвіт. Всюди бачимо великий рух за рівноуправненем жінщин. Не минає місяць без вістий о нових здобутках на поли рівноуправнення жінщин. Ніякі перепони зі сторони посідаючої кляси, не потрафлять здержати тої філі, котра щораз більше обіймає жінщин і мушчин.

За рівноуправненем жінщин заявили ся такі мужі науки, як Англічанин Стюарт Міль, французський філософ Кондорсет, Теодор Гіппель і много інших. Книжка Бебля "Жінщина" багато причинила ся до розповсюдження ідеї рівноуправнення жінщин.

В перших рядах борців за визволене жінщин стоять здібнійші жінщини, котрі відчули кривду свого пола і посьвятили ся боротьбі. Діяльність Француски Олімпії Дебуже завзятої організаторки підчас Великої Революції, її пов-

ні віри слова: “Пробудіть ся женщины”!, покликали тисячі жінок до боротьби за свободу. Як женщина мала право йти на гільотину, повинна мати право вступати і на трибуну. Олімпія дійсно пішла на гільотину: в році 1793 її страчено

Англійчанка Марія Волстонкрафт видала в році 1793 твір під титулом: “Здобуте прав для женщин”, і та книжка ще нині по 119 літах ужиточна. З Американок Люкреція Мот і Леді Стентон були перші між борцями за політичні права. В їх сліди вступають щораз то нові ряди женщин. В ріжних краях повстають численні жіночі організації, котрі мають одну ціль: здобуте політичних прав для женщин.

Женщина і народний поступ.

Боротьба, яку женщины ведуть з віковими пересудами і несправедливістю, не є тільки жіноча справа. Вона обходить цілий народ.

Чим більше жіноча праця визискувана, чим менше право боронить здоровля женщины, тим більші страти поносить народ.

Женщина, через котру відроджується народ мусить мати оборону перед визиском. Розвій народа залежить від розродної сили, але слабі і винищені працею женщины не можуть родити здорових і здібних до життя дітей.

Ми живемо в часі визвольної боротьби цілих рас, народів і клас. Всюди чутний клич за свободою, за вільністю, за спромогу розвою всіх житєвих сил. Чи в тім загальнім стремліню до волі може бракувати женщин, яко пола? Чи найгірше сковані пересудами, найбільше легковажені женщины можуть довше жити в ярмі о-

бичайної і економічної неволі? Як кождий народ має живий інтерес в піднесеню народної свідомости і удержання свого стану посідання, то для українського народу, прикиненого каменем народної неволі, то є квестія перворядного значіння. Ніхто не заперечить, що вплив женщппп на вихованє молодого покоління дуже значний. Тому впровадженє женщины на шуршу арену, отворенє перед нею ширших горизонтів, запряженє женщин до суспільного житя мало би велику вагу для будучности цілого народу. Нинішня женщина, яка ціле жите посьвячує дрібницям, звичайно може обняти думкою найважніших питань житя і в тім дусі впливає на молоде поколіне, котре її повірене.

Українському народови треба борців з пожертвованєм, молодому поколіню належить впоїти в душу сьвятий огонь свободи, всі повини кождої хвилі бути готові до боротьби, яка українському народови приверне свободу. Традиції українських женщин красні, але на загал тільки женщины привіллеованих кляс брали посередну участь в народнім житю. Але часи зміняють ся. Нині на чоло народу висуваєть ся працююча кляса, з її рутра виходять герої, які розковують кайдани неволі. Щоби виробити з женщин почутя відвічальности, женщины мусят бути допущені до суспільного житя, мусять мати рівне право; тоді не з поміж одиниць з пожертвованєм між женщинами посідаючих кляс, але з поміж найширших, найчисленніших верств народа вийдуть ряди сьвідомих робітниць-горожан.

Соціал-демократи і виборчі права женщин.

Соціал-демократична партія, стояча на сторожі інтересів цілого пролетаріату, перша зрозуміла, що боротьба за виборчі права для женщин лежить в інтересі цілої працюючої класи. Але жінки мусять зрозуміти причину свого нужденного положення і не повинні обвиняти, що муштини робітники винні тому. Так муштини як і женщины працюючої класи мають життєвий інтерес в досягненню найбільшого впливу на політичні справи держави.

Як ведеться боротьба за короткий робочий день, чи за мінімальну зарплату за працю, чи за забезпечення в касах хворих, в товариствах забезпечення від випадків, чи за законодавства охорони, все залежить від того чи репрезентанти народних інтересів мають перевагу в парламенті де творяться політичні права.

Проти соціальної демократії виступають інші партії солідарно, кожен зброєю для них добре, щоб тільки ранити противника. Тому такій партії як робітничая, не байдуже, скільки людей стоїть в її рядах і яке їх політичне освідчення. Через здобуття для женщин політичних прав соціалістичная партія скористає на повазі і силі і її жадання вчаснійше будуть сповнені як женщины вийдуть з дотеперішної резерви і як зникне відома терпелівість женщин, котра походить з неспівідомости.

Чи можемо сподівати ся побіди?

Прикрі житєві умови, в яких живе велика скількість женщин, кажуть надіяти ся, що кличі о політичні права женщин знайдуть відголос серед найширших верств. Жєнщина в нинішнім ладі не має домашнього огнища, не може бути маєерию і не може бути такою жінкою, якою хотіла би. Зарібкова праця відриває її від родини, відриває від мужа і дітий і гонить за хлібом. Жєнщина найбільше відчуває сучасний суспільний “порядок”, який для збогачєня одиниць жертвує житя тисячів людий, розбиває родини, молодих людий робить каліками і старців кидає на жир нужді.

Доки жєнщини несьвідомі, різні непрошені опікуни можуть оповідати їм, що пануючий порядок буде трєвати вічно. Але як жєнщини хоч трохи осьвідомлять ся, вони переконають ся, що в сьвіті все улягає змінам. Підчас боротьби за знесенє підданства і панщини, ті самі непрошені опікуни кидали громи на противників панщини. Так тепер виклинають і переслідують на кождім кроці жінок, котрі жадають політичних прав. Але як жєнщини хочуть скинути ярмо утиску і визиску, як хочуть жити по людськи і визлізти з болота, в котре їх запропастив визиск, мусять злучити ся в сильні організації, бо тільки спільними силами можна бороти ся з перемагаючим ворогом.

Женщини! Вперед з вірою в перемогу вашої справи. Разом з товаришами вдармо на твердиню несправедливості і визиску, -- на якому оснований капіталістичний лад, попертий клерикалізмом, котрий як наємник багатих виступає проти всякого визвольного руху і вічно наказує жінкам "мовчати в громаді".

Не мовчати, але голосно домагатися своїх прав мусять жінки і тоді певно перемістять їх справа.

Кінець.

Чи Чули Ви?

Чи чули ви, люди добрі, що то за признаки,
Що приходять в гості до вас якісь

»Гайдамаки«?

Та не тії »Гайдамаки«, що по лісі ходять.
Але тії »Гайдамаки«, що правду говорять.
Та не тії Гайдамаки, що бють і рубають,
Але тії »Гайдамаки«, що за бідних дбають.

ГАЙДАМАКИ

поступова робітнича часопись, орган Української Поступово-Робітничої. Організації в Америці.

ВИХОДИТЬ КОЖДОГО ТИЖНЯ

Кождий робітник і кожда робітниця повинні передплачувати часопись »ГАЙДАМАКИ«, коли хочуть бороти ся о поліпшене своєї тяжкої долі.

Предплата виносить: в Злучених Державах \$1.50 на рік, 75 центів на пів року. *
За границею \$1.75 на рік, на пів року 85 цен.

АДРЕСА:

»HAYDAMAKA«

515 So. Broad Str.Trenton, N. J.

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

»Робітниче Слово« є видаване робітниками в цілі ширення просвіти і правдивої, без жадних буржуазних закрасок, соціалістичної науки.

»Робітниче Слово« від початку свого існування стоїть твердо в обороні робітництва і ані раз не сходило з своєї соціалістично-інтернаціональної позиції.

»Робітниче Слово« виступає проти всяких дурисвітів і ворогів робітництва без огляду хто они такі.

Робітниче Слово містить різні корисні і цікаві статі, після найновіших напрямків соціалістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповідання, поезії, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всього писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кожного. »Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік \$1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік \$1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слідуючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO

BOX 64 TORONTO, CANADA.

Оказове число висилаємо кожному даром.